

зростанням правосвідомості і культури населення міліція частіше контактуватиме з законотворчою частиною населення. Від уміння поводитися, роз'яснювати норми права і виконувати професійні обов'язки залежить авторитет законів, держави і міліції, правопорядок в суспільстві.

Основні спеціальні засоби впливу професійно-правової культури юриста на правову культуру суспільства можна звести до таких напрямів:

- 1) забезпечення належної якості прийнятих законів та інших нормативно-правових актів;
- 2) справедливе відправлення правосуддя і виконання інших професійних обов'язків;
- 3) запобігання правопорушенням та своєчасне розкриття злочинів;
- 4) професійне виконання кожним юристом його повноважень без бюрократичних зволікань у певний термін і якісно:
- 5) правова просвіта суспільства щодо засад і змісту правової держави;
- 6) інформування громадян про їх права та обов'язки, про законні способи їх здійснення;
- 7) вміння професійно захищати права людини і громадянина тощо.

Рівень правової культури професійної групи юристів визначається ступенем розвитку культури кожного її члена, його юридичної освіти й рівнем кваліфікації. Кожен юрист на своєму робочому місці повинен відповідати посади, зміцнювати престиж своєї професії, підвищувати правову культуру суспільства.

Існує велика кількість юридичних і наукових думок і особливостей правової ситуації в Україні.

На даний момент у нашій країні розвивається юридична освіта. Вона стала популярною у наш час. З одного боку це дуже перспективно для нашої країни, але з іншого – це може призвести до безробіття, оскільки юристів стало набагато більше, ніж самих підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єгорова О. В. Проблеми розвитку юридичної освіти у вітчизняних університетах // Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України: Міжпредметний простір історії ідей у вітчизняній науці. (Міжвуз. зб. наук. праць). - Дніпропетровськ, 2004. – С. 94-99.
2. Котюк І. І. Курс правознавства. Частина I: Основи теорії держави і права : Навч. посіб. / І. І. Котюк, О. І. Котюк. – К. : Версія, Видавець Іван Котюк. – 2003. – 224 с.
3. Правознавство: Підруч. / А. І. Берлач, Д. О. Карпенко, В. С. Ковальський, А. М. Колодій, А. Ю. Олійник, О. О. Лідопригора; за ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. – Київ: Юрінком Інтер, 2006 – 748 с.

УДК 947.7

Плавуцька-Луценко Я.Ю.
аспірантка Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С. Макаренка

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ШАРЛЯ МОНТЕСК'Є У ТРАКТАТІ «ПРО ДУХ ЗАКОНІВ»

У статті розкриваються загальні педагогічні та політичні погляди Ш. Монтеск'є у трактаті «Про дух законів».

Ключові слова: педагогічні та політичні погляди Ш. Монтеск'є.

Плавуцька-Луценко Я.Ю. Педагогические взгляды Ш.Монтескье в трактате «О духе законов».

В статье раскрываются общие педагогические и политические взгляды Ш. Монтескье в трактате «О духе законов».

Ключевые слова: педагогические и политические взгляды Ш.Монтескье.

Plavutskaya-Lucenko Yana. Pedagogical looks Montesquieu in his treatise "The Spirit of Laws".

The article covers the general pedagogical and political looks of Montesquieu in his treatise "The Spirit of Laws."

The spirit of moderation should be the spirit of the legislator, for political benefit, and good moral, always is between two limits. For example, to freedom with the required legal formalities, but the number could be so large that they will interfere with the purposes of those laws, which have imposed them: when this citizens lose freedom and security, the Prosecutor will have to prove the prosecution and the accused to defend himself.

Keywords: pedagogical looks of Montesquieu

Шарль Луї Секонда Монтеск'є, народився 18 січня 1689 р. у Парижі. Французький мислитель епохи Просвітництва, правознавець, його теорія "поділу влади" мала великий вплив на розвиток конституційної думки 18–20 століть.

Монтеск'є походив з аристократичного роду, який жив у Бордо з початку 15 століття. Його батько Жан де Секонда, будучи молодшим сином у родині, не успадкував родових земель, але мати, уроджена Франсуаза де

панелей, принесла чоловікові у придане замок Ла Бред. Шарль Луї був другим з шести дітей. Початкову освіту він здобув у коледжі в Жюїї (1700–1705), потім, повернувшись в Бордо, вивчав право.

У 1708 році став адвокатом, у 1714 році – радником парламенту Бордо, а два роки по тому успадкував від свого бездітного дядька барона де Монтеск'є разом з титулом і ім'ям посаду президента бордоського парламенту. Після смерті батька він став господарем Ла Бреда. У 1715 році одружився з Жанною де Латірг. Приділяв багато часу благоустрою свого замку, любив працювати на виноградниках, які були головним джерелом доходу. Парламентські обов'язки займали його швидше за фамільною обов'язки, ніж по особистій схильності: суддівське крутіство наводило на нього нудьгу. Службу в парламенті він поєднував з заняттями наукою. У 1716 році Монтеск'є був обраний членом Академії Бордо і написав масу доповідей та промов з найрізноманітніших розділах природничих наук – "Про причини відлуння", "Про призначення ниркових залоз", "Про морські приливи і відливи".

У кінці 1748 р. в Женеві анонімно вийшов перший невеликий тираж книги "Про дух законів". У передмові автор говорить, що принципи свої він виводить з самої природи речей. Нескінченна різноманітність законів і звичаїв обумовлено аж ніяк не свавіллям фантазії: окремі випадки підкоряються загальним засадам, і історія кожного народу, впливає з них як наслідок.

Марно засуджувати встановлення тієї чи іншої країни, а пропонувати зміни мають право лише ті особи, які отримали від народження геніальний дар проникати одним поглядом на всю організацію держави. Головне завдання полягає в освіті, бо забобони, властиві органам управління, були спочатку забобонами народу. Якби автору вдалося вилікувати людей від притаманних їм забобонів, він вважав би себе найщасливішим із смертних. Все має свої закони: вони є і в божества, і у світу матеріального, і в істот понад людського розуму, і у тварин, і у людини. Найбільша безглуздість – стверджувати, ніби явища видимого світу управляються сліпий долею.

Бог відноситься до світу як творець і охоронець: він творить за тими ж законами, за якими охороняє. Отже, справа творіння лише здається актом сваволі, бо воно передбачає ряд правил – настільки ж неминучих, як рок атеїстів. Всім законам передують закони природи, що впливають із самого пристрою людської істоти. Людина в природному стані відчуває свою слабкість, бо все призводить його в трепет і спонукає до втечі – тому світ є першим природним законом. З почуттям слабкості з'єднується відчуття своїх потреб – прагнення добувати собі пишу є другим природним законом. Взаємне потяг, притаманне всім тваринам однієї породи, породило третій закон – прохання, звернену людиною до людини. Але людей пов'язують такі нитки, яких немає у тварин, – ось чому бажання жити в суспільстві становить четвертий природний закон.

Як тільки люди з'єднуються в суспільство, вони втрачають свідомість своєї слабкості – рівність зникає, і починається війна. Кожне окреме суспільство починає усвідомлювати свою силу – звідси стан війни між народами. Закони, що визначають відносини між ними, утворюють собою міжнародне право. Окремі особи в кожному суспільстві починають відчувати свою силу – звідси війна між громадянами. Закони, що визначають відносини між ними, утворюють собою цивільне право. Крім міжнародного права, що відноситься до всіх товариств, кожне з них окремо регулюється своїми законами – в сукупності вони утворюють політичний стан держави. Сили окремих людей не можуть з'єднатися без єдності їх волі, яке утворює громадянський стан суспільств [1].

Закон, взагалі кажучи, є людський розум, оскільки він керує всіма народами землі, а політичні і громадянські закони кожного народу повинні бути не більше як окремими випадками застосування цього розуму. Ці закони знаходяться в настільки тісних відповідно до властивостей народу, для якого вони встановлені, що тільки в надзвичайних випадках закони одного народу можуть виявитися придатними і для іншого народу. Закони повинні відповідати природі і принципам встановленого уряду; фізичним властивостям країни і її клімату – холодного, печені або помірного; якостям ґрунту; способу життя її народів – землеробів, мисливців чи пастухів; ступені свободи, що допускається пристроєм держави; релігії населення, його нахилам, багатства, чисельності, торгівлі, вдач і звичаїв. Сукупність усіх цих відносин можна назвати «духом законів». Є три образи правління: республіканський, монархічний і деспотичний. У республіці верховна влада перебуває в руках або всього народу або частини його, при монархії керує одна людина, але за допомогою встановлених незмінних законів; деспотія характеризується тим, що все рухається волею та свавіллям однієї особи поза всяких законів і правил. Якщо в республіці верховна влада належить всьому народу, то це демократія. Коли верховна влада знаходиться в руках частини народу, таке правління називається аристократією.

У демократії народ у деяких відношеннях є государем, а в деяких відносинах – підданим. Государем він є тільки в силу голосувань, якими виявляє свою волю. Воля государя є сам государ, тому закони, що визначають право голосування, є основними для цього виду правління. В аристократії верховна влада знаходиться в руках групи осіб: ці особи видають закони і змушують виконувати їх, а решта народу є по відношенню до них тим же, чим в монархії піддані по відношенню до государя. Гірша з аристократій та, де частина народу, яка кориться, знаходиться в цивільному рабстві у тієї, яка наказує: прикладом може служити аристократія Польщі, де селяни – раби дворянства. Надмірна влада, надана в республіці одному громадянину, утворює монархію і навіть більше, ніж монархію. У монархії закони охороняють державний устрій або

приспосовуються до нього, тому принцип правління стримує государя – в республіці громадянин, заволодів надзвичайної владою, має набагато більше можливостей зловживати нею, так як не зустрічає протидії з боку законів, не передбачили цієї обставини.

У монархії джерелом будь-якої політичної і цивільної влади є сам государ, але існують також посередні канали, по яких рухається влада. Знищить в монархії прерогативи сенйорів, духовенства, дворянства і міст, і дуже скоро ви отримаєте в результаті держава або народне, або деспотичне. У деспотичних державах, де немає основних законів, відсутні також і охороняють їх установи. Цим пояснюється та особлива сила, яку в цих країнах зазвичай набуває релігія: вона замінює безперервно чинне охоронне установа, іноді ж місце релігії займають звичаї, які шануються замість законів [4].

Кожен вид правління має свої принципи: для республіки потрібна чеснота, для монархії – честь, для деспотичного уряду – страх. У чесноти воно не потребує, а честь була б для нього небезпечною. Коли весь народ живе за якимось принципом, всі його складові частини, тобто сімейства, живуть за тими ж принципами. Закони виховання – перші, які зустрічає людина у своєму житті. Вони розрізняються відповідно до виду правління: в монархіях їх предметом є честь, в республіках – чеснота, в деспотіях – страх. Жодне правління не потребує такої міри допомоги виховання, як республіканське. Страх в деспотичних державах зароджується сам собою під впливом погроз і покарань. Честь в монархіях знаходить собі опору в пристрастях людини і сама слугує їм опорою. Але політична чеснота є самовідданість – річ завжди дуже важка. Цю чесноту можна визначити як любов до законів і вітчизни – любов, що вимагає постійного переваги громадського блага особистому, лежить в основі всіх приватних чеснот. Особливу силу ця любов отримує в демократіях, бо тільки там управління державою довіряється кожному громадянину [3].

У республіці чеснота є дуже проста річ: це любов до республіки, це почуття, а не ряд відомостей. Воно настільки ж є останнім людині в державі, як і тому, хто займає в ньому перше місце. Любов до республіки в демократії є любов до демократії, а любов до демократії є любов до рівності. Закони такої держави повинні всіляко підтримувати загальне прагнення до рівності. У монархіях і в державах деспотичних ніхто не прагне до рівності: навіть думка про це нікому не приходить в голову, бо кожен там прагне до підвищення. Люди найнижчого положення бажають вийти з нього лише для того, щоб панувати над іншими людьми. Оскільки принципом монархічного правління є честь, закони повинні підтримувати знати, яка є, так би мовити, і творець і створення цієї честі. При деспотичному правлінні не потрібно мати багато законів: все тримається на двох-трьох ідеях, а нових і не потрібно. Коли Карл XII, будучи в Бендерах, зустрів деякий протидію своїй волі з боку сенату Швеції, він написав сенаторам, що пришло командувати ними свій чобіт. Цей чобіт командував б не гірше деспотичного государя.

Розкладання кожного правління майже завжди починається з розкладання принципів. Принцип демократії розкладається не тільки тоді, коли втрачається дух рівності, але також і тоді, коли дух рівності доводиться до крайності і кожен хоче бути рівним тим, кого він обрав в правителі. У такому випадку народ відмовляється визнати ним же самим призначені влади і хоче все робити сам: радитися замість сенату, керувати замість чиновників і судити замість суддів. Тоді в республіці вже немає місця для чесноти. Народ хоче виконувати обов'язки правителів, значить, правителів вже не поважають. Аристократія терпить збитки, коли влада знаті стає довільною: при цьому вже не може бути чесноти ні в тих, які керують, ні в тих, якими керують. Монархії гинуть, коли мало-помалу скасовуються прерогативи станів і привілеї міст. У першому випадку йдуть до деспотизму всіх, у другому – до деспотизму одного. Принцип монархії розкладається також, коли вищі посади в державі стають останніми ступенями рабства, коли сановників позбавляють поваги народу і звертають їх у жалюгідне знаряддя свавілля.

Принцип деспотичної держави безперервно розкладається, тому що він порочний за самою своєю природою. Якщо принципи правління розклалися, найкращі закони стають поганими і звертаються проти держави; коли принципи здорові, навіть погані закони виробляють такі ж наслідки, як і хороші, – сила принципу все собі підкорює. Республіка за своєю природою вимагає невеликій території, інакше вона не втримається. У великій республіці буде й більше багатства, а отже, і непомірні бажання. Монархічна держава повинна бути середньої величини: якщо б воно було мало, то сформувалося б як республіка, а якщо б було занадто велике, то перші особи держави, сильні за самим своїм положенням, знаходячись далеко від государя і маючи власний двір, могли б перестати йому коритися – їх не налякала б загроза занадто віддаленою і уповільненою кари. Великі розміри імперії – передумова для деспотичного правління. Треба, щоб віддаленість місць, куди розсилаються накази правителя, врівноважувалася швидкістю їх виконання; щоб перешкодою, яка стримує недбалість з боку начальників віддалених областей, служив страх; щоб уособленням закону був один чоловік [1,3].

Невеликі республіки гинуть від зовнішнього ворога, а великі – від внутрішньої виразки. Республіки охороняють себе, з'єднуючись один з одним, а деспотичні держави заради тієї ж мети відокремлюються і, можна сказати, ізолюються одна від одної. Жертвуючи частиною своєї країни, вони спустошують околиці і звертають їх у пустелю, внаслідок чого ядро держави стає недоступним. Монархія ніколи не руйнує сама себе, однак держава середніх розмірів може піддатися навалі – тому у монархії є фортеці для захисту кордонів і армії

для захисту цих фортець. Найменший клаптик землі обороняється там з великим мистецтвом, завзятістю і мужністю. Деспотичні держави здійснюють один проти одного навали – війни ведуться тільки між монархіями.

У кожній державі є три види влади: влада законодавча, влада виконавча, що відає питаннями міжнародного права, і влада виконавча, що відає питаннями права цивільного. Останню владу можна назвати судовою, а другу – просто виконавчою владою держави. Якщо влада законодавча і виконавча будуть поєднані в одній особі чи установі, то свободи не буде, тому що можна побоюватися, що цей монарх або цей сенат почнуть створювати тиранічні закони для того, щоб так само тиранічно застосовувати їх. Не буде свободи і в тому випадку, якщо судова влада не відділена від законодавчої і виконавчої. Якщо вона сполучена з законодавчою владою, то життя і свобода громадянина виявляться у владі сваволі, бо суддя буде законодавцем. Якщо судова влада сполучена з виконавчою, то суддя одержує можливість стати гнобителем. Добродії, які прагнули до деспотизму, завжди починали з того, що об'єднували в своїй особі всі окремі влади. У турків, де ці три влади з'єднані в особі султана, царює страхітливий деспотизм. Зате англійцям вдалося за допомогою законів встановити прекрасну систему рівноваги влади [2].

Політичне рабство залежить від природи клімату. Надмірна спека підриває сили і бадьорість людей, а холодний клімат додає розуму і тіла відому силу, яка робить людей здатними до дій тривалим, важким, великим і відважним. Це розходження можна спостерігати не тільки при порівнянні одного народу з іншим, але й при порівнянні різних областей однієї і тієї ж країни: народи Північного Китаю мужніше, ніж народи Південного Китаю; народи Південної Кореї поступаються в цьому відношенні народів Північної Кореї.

Не слід дивуватися, що легкодухість народів жаркого клімату майже завжди приводило їх до рабства, тоді як мужність народів холодного клімату зберігало за ними свободу. Потрібно додати, що остров'яни більш схильні до свободи, ніж жителі континенту. Острови бувають звичайно невеликих розмірів, і там важче вживати одну частину населення для пригнічення іншої. Від великих імперій вони відокремлені морем, яке перетинає шлях завойовникам і заважає надати підтримку тиранічній правлінню, тому остров'янам легше зберегти свої закони. Великий вплив на закони надає торгівля, бо вона зцілює людей від тяжких забобонів.

Можна вважати майже загальним правилом, що скрізь, де звичай лагідний, там є і торгівля, і скрізь, де є торгівля, там і звичай лагідні. Завдяки торгівлі всі народи пізнали звичай інших народів і змогли порівняти їх. Це призвело до благотворним наслідків. Але дух торгівлі, з'єднуючи народи, не з'єднує приватних осіб. У країнах, де людей надихає тільки дух торгівлі, всі їхні справи і навіть моральні чесноти стають предметом торгу.

Разом з тим дух торгівлі породжує в людях почуття суворої справедливості: це почуття протилежно, з одного боку, прагнення до грабежів, а з іншого – тим моральним чеснотам, які спонукають нас не тільки переслідувати неухильно власні вигоди, але й поступатися ними заради інших людей. Можна сказати, що закони торгівлі вдосконалюють вдачі з тієї ж причини, по якій вони їх гублять. Торгівля розбещує чисті вдачі – про це говорив ще Платон.

Одночасно вона шліфує і пом'якшує варварські звичаї, бо досконале відсутність торгівлі призводить до грабежів. Деякі народи жертвують торговими інтересами заради політичних. Англія завжди жертвувала політичними інтересами заради інтересів своєї торгівлі. Цей народ краще за всіх інших народів світу зумів скористатися трьома елементами, що мають велике значення: релігією, торгівлею і свободою. Московія хотіла б відмовитися від свого деспотизму – і не може.

Торгівля, щоб стати міцною, вимагає вексельних операцій, але вексельні операції знаходяться в суперечності з усіма законами цієї країни. Піддані імперії, подібно рабам, не мають права без спеціального дозволу ні виїхати за кордон, ні переслати туди своє майно – отже, вексельний курс, що дає можливість переводити гроші з однієї країни в іншу, суперечить законам Московії, а торгівля за своєю природою суперечить таких обмежень.

На закони країни сильний вплив робить релігія. Навіть між помилковими релігіями можна знайти такі, які найбільш відповідають цілям суспільного блага – вони хоч і не ведуть людини до загробного блаженства, проте можуть чимало сприяти його земного щастя. Якщо порівняти один тільки характер християнської та магометанської релігії, слід беззастережно прийняти першу і відкинути другу, тому що набагато очевидніше, що релігія повинна пом'якшувати вдачі людей, ніж те, яка з них є істинною.

Магометанських государі безперестанку сіють навколо себе смерть і самі гинуть насильницькою смертю. Горе людству, коли релігія дана завойовником. Магометанська релігія продовжує вселяти людям той же дух руїни, який її створив. Навпаки, християнської релігії чужий чистий деспотизм: завдяки так наполегливо пропонуються євангелієм лагідності вона протриває неприборкане гніву, спонукає государя до самоправності і жорстокості.

Тільки християнська релігія перешкодила деспотизму утвердитися в Ефіопії, незважаючи на обширність цієї імперії та її поганій клімат – таким чином всередині Африки осілися звичаї і закони Європи. Коли два століття тому християнську релігію спіткало нещасливе поділ, північні народи взяли протестантство, південні ж залишилися католиками. Причина цьому та, що у північних народів існує і завжди буде існувати дух незалежності і свободи, тому релігія без видимого глави більш відповідає духу незалежності цього клімату, ніж та, яка має подібного главу. Свобода людини полягає головним чином у тому, щоб його не примушували робити дії, які закон йому не наказує.

Почала державного права вимагають, щоб кожна людина підкорявся кримінальній і цивільного права тієї країни, в якій він знаходиться. Ці початку були жорстоко порушені іспанцями в Перу: інку Атауальпа можна було судити лише на підставі міжнародного права, а вони судили його на підставі державного та громадянського права. Але верхи їх нерозсудливості було те, що вони засудили його на підставі державних і цивільних законів своєї країни.

Дух поміркованості повинен бути духом законодавця, бо політичне благо, як і благо моральне, завжди знаходиться між двома межами. Наприклад, для свободи необхідні судові формальності, але число їх може бути настільки велике, що вони стануть перешкоджати цілям тих самих законів, які їх встановили: при цьому громадяни втрачуть свободу і безпеку, обвинувач не буде мати можливості довести звинувачення, а обвинувачений – виправдатися. При складанні законів повинне дотримуватися відомі правила. Склад їх повинен бути стислим. Закони дванадцяти таблиць служили зразком точності – діти заучували їх на пам'ять. Новели ж Юстиніана були настільки багатослівні, що їх довелося скоротити. Склад законів повинен бути простим і не допускати різних тлумачень[2, 1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Шедеври світової літератури в стислому викладі. Сюжети і характери. Зарубіжна література XVII– XVIII століть / Ред. В.І. Новиков. – М.: Олімп: АСТ, 1998. – 832 с.
2. Избранные философские и общественно–политические статьи: Шарль Монтескье. – М.: Потитиздат, 1949. – С.121-144.
3. Момджян Х. Н., Шарль Монтескье. – Ереван: "Изв. АН Арм. ССР, Общественные науки", 1948. – № 10. – С.55.

УДК 371.3: 373.54.3:94

Моцак С. І.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

РОЛЬ КРАЄЗНАВСТВА У ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Стаття присвячена формуванню історичної компетентності учнів профільної школи в позаурочній роботі з історії засобами краєзнавства. Позаурочна робота має значний потенціал для формування та реалізації як ключових компетентностей, так і створює особливо сприятливе підґрунтя для розвитку предметних компетентностей в галузі «Історія».

Ключові слова: компетентний, предметні компетентності, історична компетентність, позаурочна робота.

Моцак С. І. *Формирование исторической компетентности учащихся средствами краеведения.*

Статья посвящена формированию исторической компетентности учеников профильной школы во внеурочной работе по истории средствами краеведения. Внеурочная работа имеет значительный потенциал для формирования и реализации как ключевых компетентностей, так и создает особенно благоприятную почву для развития предметных компетентностей в отрасли «История»

Ключевые слова: компетентный, предметные компетентности, историческая компетентность, внеурочная работа.

Motzak S. *Forming of historical competence student facilities of study of a particular region. The article is devoted forming of historical competence of students of type school in extracurricular work of z history by facilities of study of a particular region. Extracurricular work, has considerable potential for forming and realization both key kompetentnostey and creates especially favourable soil for development of subject kompetentnostey in industry «History».*

We believe that in the case of compliance with conditions significantly expanding opportunities for after-school tutoring in the historical process of formation of competences of students at the specialized schools.

So, extracurricular work on the story has great potential in the formation of the historical competence of pupils by means of regional studies. At the present stage, this issue requires further thought and a gradual introduction into the practice of extracurricular work on the history of the specialized school..

Key words: competent, subject a competence, historical competence, extracurricular work.

У сучасних умовах реформування освіти особливого значення набуває проблема підготовки випускника загальноосвітньої школи, який не лише оволодів певними знаннями та вміннями, а й здатний оперувати ними, готовий самостійно розвиватися і самовдосконалюватися. Ми вважаємо, що розв'язанню цих проблем значною мірою сприяє позаурочна робота, яка має значний потенціал для навчання використовувати та застосувати здобуті учнями знання, уміння, навички, власний досвід як у навчальній, так і життєвій ситуації, тобто допомагає визначити їхню здатність ефективно функціонувати (бути компетентними) у сучасному поліфункціональному суспільстві.